

TS. NGỌ VĂN NHÂN

**TÁC ĐỘNG CỦA
DỰ LUẬN XÃ HỘI
ĐỐI VỚI Ý THỨC PHÁP LUẬT
CỦA ĐỘI NGŨ CÁN BỘ CẤP CƠ SỞ**

**NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA – SỰ THẬT
HÀ NỘI – 2011**

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Ý thức pháp luật là hiện tượng mang tính giai cấp, xuất hiện cùng với sự xuất hiện của pháp luật. Các giai cấp, tầng lớp xã hội khác nhau có ý thức pháp luật khác nhau, trong đó ý thức pháp luật giữ vai trò chủ đạo là ý thức pháp luật của giai cấp cầm quyền. Nhưng trước khi có sự xuất hiện nhà nước và pháp luật, cùng với đó là ý thức pháp luật, thì những yếu tố tham gia định hướng và điều chỉnh ý thức, hành vi xã hội của con người lại là đạo đức, phong tục, tập quán, truyền thống, tôn giáo, tín ngưỡng... đặc biệt là dư luận xã hội.

Ngay từ thời xã hội nguyên thủy, dư luận xã hội đã từng đóng vai trò điều hòa các mối quan hệ xã hội, định hướng hành vi xã hội của con người. Dư luận xã hội là một hiện tượng đặc biệt biểu thị sự phán xét, đánh giá, thái độ của các nhóm xã hội đối với vấn đề có liên quan đến lợi ích. Dư luận xã hội được hình thành qua các cuộc trao đổi, thảo luận công khai. Dư luận xã hội cũng là một hiện tượng tinh thần nhưng gắn chặt với thực tiễn cuộc sống, xuất phát từ thực tiễn rồi tác động trở lại thực tiễn đó. Dư luận xã hội với tư cách là một hiện tượng xã hội đặc biệt không tồn tại độc lập, mà nó tham gia, có mặt trong tất cả các bộ phận, các thành phần của ý thức xã hội.

Dư luận xã hội có ý nghĩa là thước đo bầu không khí chính trị, xã hội; là tấm gương phản hồi đường lối, chính sách, pháp luật

của Đảng và Nhà nước; phản ánh tâm tư, tình cảm, nguyện vọng của nhân dân; đánh giá năng lực, phẩm chất của người lãnh đạo; có thể dựa vào dư luận xã hội để dự báo được những diễn biến sắp tới của đời sống xã hội; phát huy quyền làm chủ tập thể của nhân dân, tăng cường mối quan hệ giữa chính quyền và nhân dân, ngăn ngừa tệ quan liêu, xa rời quần chúng, v.v..

Cuốn sách ***Tác động của dư luận xã hội đối với ý thức pháp luật của đội ngũ cán bộ cấp cơ sở*** phân tích, luận giải sự tác động của dư luận xã hội đối với ý thức pháp luật của đội ngũ cán bộ cấp cơ sở ở nước ta hiện nay, chỉ ra thực trạng, nguyên nhân của sự tác động này. Trên cơ sở đó, đề xuất một số giải pháp phát huy tác động tích cực của dư luận xã hội trong việc nâng cao ý thức pháp luật của đội ngũ cán bộ cấp cơ sở.

Xin giới thiệu cuốn sách với bạn đọc.

Tháng 11 năm 2011

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA - SỰ THẬT

LỜI NÓI ĐẦU

Dư luận xã hội là một hiện tượng thuộc lĩnh vực tinh thần của đời sống xã hội, là một hiện tượng xã hội đặc biệt, hiện diện ở tất cả các quốc gia, dân tộc khác nhau trên thế giới. Trong bất kỳ xã hội nào, dư luận xã hội cũng đều có ảnh hưởng nhất định đến các quá trình chính trị - xã hội, đến việc lãnh đạo và quản lý xã hội; tác động mạnh mẽ và quan trọng đến nhiều lĩnh vực khác nhau của đời sống xã hội, như kinh tế, chính trị, văn hóa, đạo đức, pháp luật, giáo dục... Trong số đó, phải kể tới sự tác động không nhỏ của dư luận xã hội đối với ý thức pháp luật của các tầng lớp xã hội nói chung, của đội ngũ cán bộ cấp cơ sở nói riêng.

Có thể nói, ở nước ta hiện nay, xã hội chưa quen với công tác nghiên cứu, điều tra, thăm dò dư luận xã hội. Các cơ quan lãnh đạo các cấp cũng như mọi người dân chưa có nhu cầu, thói quen công khai bày tỏ quan điểm riêng, lắng nghe các ý kiến khác nhau. Tuy nhiên, trong một xã hội đang vận hành mạnh mẽ theo khuynh hướng dân chủ, công bằng, văn minh, các quyền công dân ngày càng được tôn trọng và bảo đảm

thực hiện thì dư luận xã hội sẽ ngày càng có tác động mạnh mẽ và đóng vai trò tích cực hơn đối với các chủ trương, đường lối của Đảng và các quyết sách của Nhà nước liên quan đến quốc kế, dân sinh. Cùng với sự vận động, phát triển của dân chủ, dân trí và tiến bộ xã hội, việc nghiên cứu dư luận xã hội, nghiên cứu sự tác động của dư luận xã hội đối với các lĩnh vực khác nhau của đời sống xã hội sẽ ngày càng trở thành một nhu cầu cấp thiết của xã hội.

Trong công cuộc đổi mới đất nước, dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam, chúng ta đang tiến hành xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân. Trong *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội* (bổ sung, phát triển năm 2011), Đảng ta đã khẳng định: “Nhà nước ta là *Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa* của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân. Tất cả quyền lực Nhà nước thuộc về nhân dân mà nền tảng là liên minh giữa giai cấp công nhân với giai cấp nông dân và đội ngũ trí thức, do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo. Quyền lực Nhà nước là thống nhất; có sự phân công, phối hợp và kiểm soát giữa các cơ quan trong việc thực hiện các quyền lập pháp, hành pháp, tư pháp. Nhà nước ban hành pháp luật; tổ chức, quản lý xã hội bằng pháp luật và không ngừng tăng cường pháp chế xã hội chủ nghĩa.

Nhà nước phục vụ nhân dân, gắn bó mật thiết với nhân dân, thực hiện đầy đủ quyền dân chủ của nhân dân,

tôn trọng, lắng nghe ý kiến của nhân dân và chịu sự giám sát của nhân dân; có cơ chế và biện pháp kiểm soát, ngăn ngừa và trừng trị tệ quan liêu, tham nhũng, lãng phí, vô trách nhiệm, lạm quyền, xâm phạm quyền dân chủ của công dân; giữ nghiêm kỷ cương xã hội, nghiêm trị mọi hành động xâm phạm lợi ích của Tổ quốc và của nhân dân.

Tổ chức và hoạt động của bộ máy nhà nước theo nguyên tắc tập trung dân chủ, có sự phân công, phân cấp, đồng thời bảo đảm sự chỉ đạo thống nhất của Trung ương¹. Để thực hiện thắng lợi mục tiêu này, một trong những nhiệm vụ cấp bách hiện nay là phải đưa pháp luật vào đời sống xã hội ngay từ cơ sở, mà khâu trung gian quan trọng là đội ngũ cán bộ, công chức cấp cơ sở, phải xây dựng và nâng cao ý thức pháp luật cho đội ngũ cán bộ này. Cơ sở khoa học và thực tiễn của vấn đề trên thể hiện ở chỗ:

Một là, đội ngũ cán bộ, công chức cấp cơ sở là những người thường xuyên tiếp xúc và trực tiếp giải quyết các công việc liên quan tới nhu cầu, lợi ích của nhân dân, là khâu chủ yếu thực hiện các chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước. Mọi chính sách, pháp luật của Nhà nước muốn thực sự đi vào đời sống xã hội cơ sở đều phải được triển khai thực hiện ở cấp xã, phường, thị trấn. Vì vậy, cán bộ, công chức cấp

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tr. 85-86.

cơ sở cần phải được trang bị kiến thức, hiểu biết về pháp luật và có ý thức pháp luật cao để giải quyết công việc tại địa bàn tốt hơn.

Hai là, trình độ dân trí nói chung, dân trí về pháp luật nói riêng trong xã hội ta hiện nay ngày càng cao. Điều đó đòi hỏi đội ngũ cán bộ, công chức cấp cơ sở cũng phải có trình độ tri thức, hiểu biết pháp luật và ý thức pháp luật ở trình độ cao mới đáp ứng được yêu cầu giải quyết công việc chuyên môn.

Ba là, đội ngũ cán bộ, công chức cấp cơ sở là những người gần dân nhất, giải quyết các công việc liên quan đến nhu cầu, lợi ích của dân dựa trên các nguyên tắc, quy định của pháp luật; vì vậy, họ phải chịu sự tác động và sức ép mạnh mẽ của dư luận xã hội trên địa bàn cơ sở. Sự tác động của dư luận xã hội có thể gây ra những phản ứng khác nhau từ phía cán bộ, công chức cấp cơ sở, bao gồm những phản ứng tích cực và cả những phản ứng tiêu cực.

Trong khi đó, ý thức pháp luật của đội ngũ cán bộ, công chức cấp cơ sở ở nước ta hiện nay còn chưa theo kịp và chưa được nâng lên tương xứng với sự đổi mới hệ thống pháp luật. Dưới ảnh hưởng của nền kinh tế thị trường, một số mặt trái của nó cũng đang bộc lộ, như chủ nghĩa thực dụng, vị kỷ, tệ nạn xã hội... Một bộ phận cán bộ, công chức cấp cơ sở thoái hoá, biến chất trước sự cám dỗ của các lợi ích vật chất đã nhắm mắt làm liều, vi phạm pháp luật. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX của Đảng đã nhận định: *"Tình trạng tham nhũng, suy*

thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống ở một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên là rất nghiêm trọng. Nạn tham nhũng kéo dài trong bộ máy của hệ thống chính trị và trong nhiều tổ chức kinh tế là một nguy cơ lớn đe dọa sự sống còn của chế độ ta. Tình trạng lãng phí, quan liêu còn khá phổ biến”¹. Đến Đại hội X, Đảng ta tiếp tục nhấn mạnh: “Năng lực và phẩm chất của nhiều cán bộ, công chức còn yếu, một bộ phận không nhỏ thoái hóa, biến chất. Dân chủ ở nhiều nơi bị vi phạm, kỷ cương phép nước chưa nghiêm. Quan liêu, tham nhũng, lãng phí còn nghiêm trọng, đặc biệt là tình trạng nhũng nhieu, cửa quyền, thiếu trách nhiệm của bộ phận không nhỏ cán bộ, công chức, nhất là ở các cơ quan giải quyết công việc cho dân và doanh nghiệp”². Đại hội XI của Đảng lại đặc biệt lưu ý: “Chất lượng đội ngũ cán bộ công chức chưa đáp ứng được yêu cầu nhiệm vụ trong tình hình mới của đất nước”³.

Thực trạng trên đây đã và đang gây nhiều khó khăn cho công tác quản lý xã hội bằng pháp luật, ảnh hưởng tiêu cực tới tiến trình xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam, tới công tác cải cách

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2001, tr. 76.

2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2007, tr. 175.

3. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội, 2011, tr.11.

hành chính nhà nước, làm chậm trễ quá trình triển khai và thực hành Quy chế dân chủ ở cơ sở. Đặc biệt, nó còn tạo ra những luồng dư luận xã hội bức xúc trong các tầng lớp nhân dân, làm suy giảm niềm tin của nhân dân đối với hiệu lực, hiệu quả hoạt động, quản lý của bộ máy chính quyền cấp cơ sở. Một trong những nguyên nhân chủ yếu dẫn đến tình trạng trên là do ý thức pháp luật của một bộ phận đáng kể cán bộ, công chức cấp cơ sở còn thấp, bộc lộ nhiều hạn chế, bất cập. Do đó, trong việc củng cố, nâng cao trình độ tri thức, hiểu biết pháp luật, ý thức pháp luật cho đội ngũ cán bộ, công chức cấp cơ sở, ngoài việc áp dụng các biện pháp có tính cưỡng chế đối với những cá nhân có hành vi phạm pháp, phạm tội theo quy định của pháp luật; còn cần có nhiều giải pháp đồng bộ khác, như giáo dục đạo đức, lối sống lành mạnh, phát huy truyền thống dân tộc, nâng cao trình độ văn hoá pháp lý, đặc biệt là hình thành và phát triển ý thức pháp luật tích cực trong đội ngũ cán bộ cấp cơ sở, tạo cho họ thói quen sống, làm việc theo pháp luật.

Có nhiều cách thức, cơ chế tác động tới ý thức pháp luật của đội ngũ cán bộ, công chức cấp cơ sở ở nước ta hiện nay, trong đó có sự tác động của dư luận xã hội. Được mệnh danh là “búa rìu của xã hội”, dư luận xã hội có tác động mạnh mẽ tới ý thức pháp luật; qua đó, góp phần nâng cao ý thức pháp luật của đội ngũ cán bộ cấp cơ sở. Tuy nhiên, bên cạnh những tác động mang ý nghĩa tích cực, trong một số trường hợp, dư luận xã hội

cũng có thể có những tác động tiêu cực đối với ý thức pháp luật của đội ngũ cán bộ cấp xã, phường, thị trấn. Vì thế, việc nghiên cứu và phân tích sự tác động của dư luận xã hội đối với ý thức pháp luật của đội ngũ cán bộ cấp cơ sở sẽ phát huy những tác động tích cực của dư luận xã hội tới ý thức pháp luật của họ, có thể khẳng định, là một vấn đề có tầm quan trọng và mang tính cấp bách; góp phần củng cố, xây dựng chính quyền cấp cơ sở trong sạch, vững mạnh, đáp ứng yêu cầu của tiến trình xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam.

Nội dung cuốn sách góp phần làm rõ cơ sở lý luận và thực tiễn của việc nghiên cứu, thăm dò dư luận xã hội về ý thức pháp luật của đội ngũ cán bộ cấp cơ sở. Những kết quả nghiên cứu có thể sử dụng làm tài liệu tham khảo phục vụ cho việc học tập, nghiên cứu, giảng dạy triết học, xã hội học và luật học trong chừng mực những vấn đề có liên quan đến dư luận xã hội và ý thức pháp luật của đội ngũ cán bộ cấp cơ sở. Nó cũng có ý nghĩa thực tiễn trong việc xây dựng các tiêu chí cụ thể để đánh giá sự tác động của dư luận xã hội đối với ý thức pháp luật của đội ngũ cán bộ, công chức cấp cơ sở, xây dựng các giải pháp phát huy tác động tích cực của dư luận xã hội trong việc nâng cao ý thức pháp luật của đội ngũ cán bộ, công chức cấp cơ sở ở nước ta hiện nay.

Nhân dịp này, tác giả xin gửi lời cảm ơn chân thành tới Hội đồng Khoa học Viện Triết học, Viện Khoa học